

Корецька Л.А.

**СОЦИАЛЬНЫЕ ИНСТИТУТЫ ЮГА УКРАИНЫ КАК ФАКТОРЫ ВЛИЯНИЯ
НА ФОРМИРОВАНИЕ ОБЩЕСТВЕННОЙ МОРАЛИ В КОНЦЕ XVIII – НАЧАЛЕ XX ВЕКОВ**

В статье рассматривается деятельность социальных институтов, их эффективное взаимодействие в формировании общественной морали на юге Украины в конце XVIII – начале XX веков

Ключевые слова: общественная мораль, социальные институты, духовность, семья, школа, церковь, приют, благотворительность, учебные программы.

Koretska L.A.

**SOCIAL INSTITUTIONS OF THE SOUTH OF UKRAINE AS THE FACTORS OF INFLUENCE
ON THE FORMATION OF THE PUBLIC MORAL AT THE END OF THE XVIIIth – BEGINNING
OF THE XXth CENTURIES**

The article deals with the activity of social institutes, their effective social-pedagogical cooperation in the formation of public moral on the South of Ukraine at the end of the XVIIIth – the beginning of the XXth centuries.

Key words: public moral, social institutes, spirituality, family, school, church, refuge, charity, educational tutorials.

УДК 374.32

Попов О.А.

**ПОРІВНЯЛЬНА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА
СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ**

У статті здійснено соціально-демографічний порівняльний аналіз української та німецької молоді, визначено особливості здобуття молодими людьми освіти, їх працевлаштування. Крім того, проаналізовано зацікавленість молоді обох держав політикою та ставлення до основних соціальних інститутів.

Ключові слова: молодь, Німеччина, соціально-демографічна характеристика, соціально-педагогічна робота з молоддю.

З метою вдосконалення соціально-педагогічної роботи з молодими людьми в нашій державі досить актуальним є вивчення і подальше використання зарубіжного досвіду, і зокрема німецького. Справді, чимало з технологій роботи з молоддю та підходів до її організації, що використовуються в Німеччині, можуть розглядатися як інноваційні для вітчизняної системи соціально-педагогічної роботи. Особливості здійснення соціальної, соціально-педагогічної роботи в країні значною мірою визначаються специфікою того цільового контингенту, на який така робота спрямовується. Тому для кращого розуміння сутності соціально-педагогічної роботи з молодими людьми в Україні та Німеччині здійснено соціально-демографічну характеристику молоді обох держав.

Питанням організації соціально-педагогічної роботи з різними категоріями молоді, соціально-педагогічної підтримки безробітної молоді у Німеччині присвячені публікації Данченко О.М., Возної Ю.В, Головатого М. Ф. Соціально-економічну характеристику молоді Німеччини певною мірою здійснено Ломоносовим Д.А. Проте комплексне соціально-демографічне порівняння німецької та української молоді до цього часу не було здійснено.

Основними цілями статті є здійснення соціально-демографічного порівняння української та німецької молоді, визначення спільних та відмінних рис, притаманних молодим людям в обох державах.

За даними Статистичного щорічника 2010, станом на 31 грудня 2008 року в Німеччині було 10 мільйонів 349,6 тисяч осіб у віці до 14 років, тобто осіб, визначених німецьким законодавством, як діти; 3 мільйони 333,7 тисячі осіб у віці від 14 до 18 років, тобто молодих

неповнолітніх; і 8 мільйонів 822 тисячі осіб у віці від 18 до 27 років, тобто молодих повнолітніх. Власне, це становило відповідно 12,62 %, 4,07 % і 10,76 % від загальної чисельності населення Німеччини [4].

Молодіжний контингент в Україні наразі є ще більш демографічно неоднорідним, ніж у Німеччині, оскільки об'єднує групи населення у доволі широкому віковому діапазоні – від 14 до 35 років. За даними Державного комітету статистики України станом на 1 січня 2011 року чисельність дітей віком до 14 років становила в Україні 6 мільйонів 34,3 тисячі осіб (13,2 % від усього населення), а чисельність молодих людей – 13 мільйонів 877,7 тисяч осіб (30,4 % від усього населення), з них – 1 мільйон 969 тисяч (4,3 % від усього населення) осіб у віці від 14 до 18 років, тобто неповнолітньої молоді [6].

Для порівняння зауважимо, що чисельність молоді в Німеччині за українським критерієм становила 19 мільйонів 855,7 тисяч осіб (24,2 % від усього населення), а чисельність молоді в Україні за німецьким критерієм становила 8 мільйонів 260,4 тисяч осіб (18,1 % від усього населення). Тобто, як свідчать наведені дані, за обома критеріями питома вага молоді у населенні України є дещо вищою, ніж питома вага молоді у населенні Німеччини.

Розглядаючи гендерну структуру німецької молоді, варто відмітити незначне переважання осіб чоловічої статі серед молодого покоління. Так, за даними того ж Статистичного щорічника 2010 серед молодих неповнолітніх нараховується 1 мільйон 709,8 тисяч юнаків (51,3 %) і 1 мільйон 623,9 тисяч юначок (48,7 %), серед повнолітньої молоді – 4 мільйони 495,2 тисяч молодих чоловіків (51 %) і 4 мільйони 326,8 тисяч молодих жінок (49 %). Водночас, серед населення Німеччини загалом невелику більшість мають представниці жіночої статі (51 %), особливо це помітно серед старших вікових груп [4].

Схожі гендерні тенденції простежуються і в Україні. Серед української молоді теж відмічається невелике переважання осіб чоловічої статі – 7 мільйонів 47,6 тисяч (50,8 %), проти 6 мільйонів 830,1 тисяч осіб жіночої статі (49,2 %), і так само у населенні країни у цілому незначну більшість становлять жінки (53,9 %) [6].

Дослідження стану німецької молоді “Shell-Jugendstudie-2010” дало можливість з'ясувати важливість родини для молодих людей: більш ніж три четверти молодих людей (76 відсотків) вказують на те, що для того, щоб бути щасливими вони потребують сім'ю. Це стосується не тільки створення власної родини, але й батьківської сім'ї. На цьому тлі, не дивним видається те, що більш ніж 90 відсотків молодих людей перебувають в хороших відносинах з своїми батьками, погоджуються з методами виховання, які використовуються батьками, а майже три чверті молодих людей будуть виховувати своїх дітей за зразком того, як виховували їх [1].

За даними третьої хвилі дослідження “Der DJI-Jugendsurvey” значна частина молодих людей у Німеччині живе зі своїми батьками, або одним із батьків: це майже всі 12-15-річні підлітки та приблизно половина 16-29-річних молодих людей. З 17-річного віку частка молодих людей, які живуть з батьками постійно зменшується, втім близько 10 % відсотків 29-річних все ще проживають разом з батьками [2]. Це явище дослідники корпорації “Shell” визначили як “готель мама”, а серед основних його причин назвали те, що це недорого і водночас зручно для молодих людей [1].

Поширеним серед німецької молоді є бажання мати власне потомство, – його висловили 69 відсотків молодих людей (проти 62 відсотків у 2006 році). При цьому спостерігаються певні гендерні відмінності: так, молоді жінки висловлюють це бажання частіше (73 відсотки), ніж молоді чоловіки (65 відсотків) [1]. Утім молоді люди називають чимало перешкод на шляху до реалізації цього бажання: в освіті, професійній інтеграції, сімейних відносинах.

Варто зауважити, що середньостатистичний вік першого вступу у шлюб у Німеччині впродовж останніх років продовжує зростати. Так, за даними Німецького Федерального Управління Статистики у 2007 році для чоловіків він становив 32,7 років, а для жінок – 29,8 років, а у 2009 році вже 33,1 років – для чоловіків і 30,2 років – для жінок. Тобто більша

частина людей, які вважаються, згідно з німецьким законодавством, молодими не перебуває у шлюбі. При цьому помітними є гендерні відмінності: чоловіки, як правило, вперше вступають у шлюб дещо пізніше за жінок [3].

Інформацію про погляди української молоді на сім'ю та шлюб, її демографічні плани на майбутнє знаходимо у соціально-демографічному дослідженні “Молодь в Україні: спосіб життя і ціннісні орієнтації”, проведеному у 2010 році. За його результатами більша частина української молоді налаштована на подружнє життя, створення власної сім'ї, народження дітей. Так, у віці 30–34 років дев'ять із кожних десяти молодих людей має досвід подружнього життя, а 75% респондентів, які не перебувають у шлюбі, планують взяти шлюб у майбутньому (73% чоловіків і 79% жінок) [5, с. 217].

Тенденція до збільшення тривалості проживання молоді з батьками в Україні є ще більш вираженою, ніж у Німеччині. Самостійне проживання поза сім'єю батьків чи родичів молодих людей, які не перебувають у шлюбі, не є типовим для сучасної України. Лише 5,4% респондентів мешкає у домогосподарстві самостійно, тобто без шлюбного партнера, без батьків і родичів, і менше 1% проживає з друзями чи колегами. 55% молоді проживає у сім'ї батьків, 44% – зі шлюбним партнером. Однак третина молоді, яка перебуває у шлюбі, мешкає зі своїми батьками (чи батьками чоловіка/дружини). З підвищенням віку зростає частка молоді, яка проживає зі своїм шлюбним партнером, і серед них все більше тих, хто мешкає окремо від сім'ї батьків. Разом з тим, і серед осіб 25–29 років, і серед 30–34-річних досить значна частка тих, хто, вже маючи власну сім'ю, проживає з сім'єю батьків – 32,8 і 24 відсотки відповідно. Отже, процес відокремлення молоді подружньої пари від сім'ї батьків в Україні відбувається повільно, складно; він гальмується невирішеністю житлової проблеми, неможливістю придбання чи оренди житла для більшості населення, повною відсутністю балансу цін на ринку житла та реальних доходів як молоді, так і осіб більш старшого віку [5, с. 52-54].

Розуміє сучасна українська молодь і значення дітей для сім'ї та для самореалізації особистості. Так, визначаючи ідеальну кількість дітей у сім'ї лише 1% респондентів відповів “жодної”, вважаючи, що сім'ї не потрібні діти. Разом з тим, 85% респондентів упевнені, що найкраще мати не менше двох дітей [5]. Тим не менш, як показує інше дослідження – “Сім'я і сімейні відносини”, проведене у квітні 2009 року Інститутом демографії та соціальних досліджень НАН України, українська молодь, так само, як і німецька, бачить чимало перешкод на шляху до народження та виховання такої ідеальної кількості дітей. Основними причинами цього можуть бути: недостатнє матеріальне забезпечення, відсутність належних житлових умов, бажання досягти успіхів у кар'єрі, мати більше вільного часу чи проблеми зі здоров'ям.

Українська молодь вступає у шлюб все ще значно раніше за своїх німецьких ровесників. За результатами того ж дослідження “Молодь в Україні: спосіб життя і ціннісні орієнтації”, більшість молоді 15–19 років (майже 96%) ще не має досвіду подружнього життя, у 20–24 роки цього досвіду не має вже тільки 66% опитаних, а починаючи з 25 років більшість молоді перебуває у шлюбі: серед 25–29-річних – 60%, серед 30–34-річних – 78%. При цьому простежуються традиційні гендерні відмінності: особи жіночої статі починають подружнє життя раніше, ніж особи чоловічої статі, відповідно серед них більше тих, хто у віці 15–24 роки вже перебуває у шлюбі. Разом з тим, уже у віці 25–34 роки майже кожен десятий молодий українець має негативний досвід подружнього життя, тобто є розлученим [5, с. 46].

Уже тривалий час ключем до особистого успіху в Німеччині є здобуття гарної освіти. Молоді люди, що залишають школу до її закінчення, значно рідше знаходять кваліфіковану роботу, здебільшого не можуть здобути хорошу професійну освіту. Освітній рівень 16-29-річних є доволі високим: близько 40 відсотків з них склали екзамени на атестат зрілості, екзамени для вступу до вищих навчальних закладів. Помітними, у цій віковій групі, є відмінності між молоддю із Сходу і Заходу: молоді люди у Східній Німеччині рідше здобувають вищі освітні рівні [2]. Крім того, виділяються в цьому контексті молоді люди з

міграційним фоном – вони частіше за все відвідують навчальні заклади, які пропонують нижчі освітні рівні. Наприклад, діти з міграційним фоном відвідують неповні середні школи (Hauptschule) вдвічі частіше за інших дітей, навіть за умови належності до однакового соціально-економічного класу. Це пізніше відображається і на їх професійному навчанні, здобутті ними вищої освіти.

Як показали дослідження “Shell-Jugendstudie”, порівняно з 2006 роком зростає оптимізм німецької молоді: 59 відсотків молодих людей у 2010 році були впевненими у своєму майбутньому (проти 50 відсотків у 2006 році), 35 відсотків не визначеними, і лише 6 відсотків змальовували своє майбутнє у темних тонах. Серед молоді з нижчих верств суспільства із оптимізмом оцінювали своє майбутнє лише 33 відсотки.

Незмінною залишається статевоспецифічна тенденція у сфері німецької освіти: протягом останнього десятиліття молоді дівчата випереджають своїх однолітків хлопців у сфері шкільної освіти. Також вони частіше сподіваються на успішне завершення навчання в майбутньому [1]. Загалом серед 16-29-річних молодих людей рівень освіти жіночої молоді є виражено вищим ніж у молодих чоловіків [2].

Як показало дослідження “Der DJI-Jugendsurvey”, майже всі 12-15-річні підлітки є учнями загальноосвітніх шкіл, приблизно з віку 15-16 років і до віку 29 років, простежується диференціація: 16 % – учні загальноосвітніх шкіл, 13 % – студенти, 16 % – молодь, яка здобуває професійну освіту (поза вищими навчальними закладами), 36 % – працюючі (повна і часткова зайнятість), 12 % – не працюючі або мало працюючі і 8 % – безробітні [2].

За інформацією Німецького Федерального Управління Статистики, молоді люди станом на 2009 рік виходили на ринок праці пізніше ніж у 1999 році, і відповідно довше навчалися, здобували професійну освіту. Особливо це стосується 20-24-літніх – 36,9% з них працювали у 2009 році, в той час як десятьма роками раніше цей показник становив 44,2%. З іншого боку, майже половина 20-24-літніх (47,9%) в 2009 році навчалася, що співвідносилось з 36,9% у 1999 році. Така тенденція зумовлена тим, що більше молодих людей почало навчатися у вищих навчальних закладах, проходити професійне навчання у школі чи поєднувати професійне навчання у школі та на підприємстві у дещо старшому віці [3].

Рівень безробіття серед німецької молоді за період з 1999 до 2009 року залишився практично незмінним. Наприклад, серед 20-24-річних частка безробітних зростає за означені 10 років із 6,1% до 6,9%. При цьому слід брати до уваги те, що на ринок праці в 2009 році справила вплив світова економічна криза. Тому таке збільшення частки безробітної молоді не означає погіршення умов виходу на ринок праці для молодих людей [3].

В ієрархії життєвих пріоритетів молоді в Україні освіта та професійна зайнятість також посідають вагоме місце. Так, для 70% молодих людей “дуже важливою” є наявність хорошої роботи, професійна зайнятість. Питома вага тих, хто відніс до “дуже важливих” цінностей освіту і знання становила 53%, ще 38% респондентів вважають їх “скоріше важливими”.

У цілому вітчизняна молодь вирізняється доволі високим освітнім рівнем та навчальною активністю. Щоправда, останнє здебільшого стосується молодих людей віком до 25 років. Після цієї вікової позначки чисельність осіб, які навчаються, доволі різко спадає і до 35 років частка молодих людей, які навчаються, стає вельми незначною. При цьому спостерігаються гендерні відмінності, притаманні і для німецького суспільства – молодь жіночої статі відзначається вищою навчальною активністю. Те, що українська молодь завершує процес здобуття освіти загалом швидше за своїх однолітків з Німеччини, можна пояснити як меншою тривалістю шкільного навчання і більш раннім вступом молодих людей до вищих чи професійно-технічних навчальних закладів в нашій державі, так і гіршими соціально-економічними умовами, внаслідок чого відбувається вимушене скорочення тривалості процесу професійного самовизначення молоді.

Варто зауважити, що характерною для вітчизняної молоді є ще й виражена вища навчальна активність жителів міст, порівняно із сільським населенням та посилення поляризації у молодіжному середовищі за цією ознакою у трансформаційний період.

Значною мірою ця ситуація формується внаслідок відтоку більш освіченої молоді старших вікових груп із сільської місцевості через обмежені можливості професійної самореалізації, що поєднується з вибуттям із сіл на навчання у ВНЗ найбільш перспективних представників молодших контингентів (випускників загальноосвітніх шкіл), які зі здобуттям освіти надалі прагнуть влаштуватися на постійне проживання у містах [5].

У цілому, з-поміж загалу опитаних у рамках репрезентативного дослідження “Молодь в Україні: спосіб життя і ціннісні орієнтації” молодих людей, працюючих осіб було 53% (ті, хто тільки працює, та особи, які працюють, а також навчаються заочно тощо), ще 2% становили особи, які навчаються та при цьому підробляють у вільний від навчання час, майже чверть опитаних була представлена учнями та студентами, решта – тими, хто не навчається і не працює (серед останніх чисельно переважали зайняті у домогосподарствах та група безробітних).

Результати того ж дослідження показують песимістичну налаштованість стосовно майбутнього значної частини молодих людей, які навчаються у вищих та професійно-технічних навчальних закладах. Сільська молодь при цьому оцінює свої перспективи щодо пошуку роботи більш песимістично, аніж городяни, а вихідці із сімей з високим рівнем матеріального добробуту – більш оптимістично, ніж інші [5, с. 157-158].

Рівень безробіття молоді в Україні є вищим, ніж аналогічний показник у Німеччині, для всіх вікових груп: серед 15-24-річних частка безробітних складала 17,4%, серед 25-29-річних – 9,9%, а серед 30-34-річних – 7,9%.

До речі, як і в Німеччині очевидним є зв'язок між якістю зайнятості молоді та рівнем її освіти. Тій частині молоді, яка не має спеціальної професійної підготовки, український ринок праці може запропонувати переважно некваліфіковану роботу. А відтак, найбільша частка зайнятих у найпростіших професіях – це особи з загальною середньою освітою, серед яких (поряд із літніми особами, що часто підробляють на пенсії) найбільше саме молоді у віці до 20–25 років [5, с. 166-167].

Дозвілля відіграє для німецької молоді надзвичайно важливу роль, відкриваючи перед нею нові можливості у задоволенні власних інтересів, випробуванні нових форм поведінки. До 4 найбільш популярних видів дозвіллевої активності німецької молоді належать: користування мережею Інтернет, зустрічі з людьми, прослуховування музики та перегляд телебачення. При цьому постійно зростає роль у молодіжному дозвіллі мережі Інтернет, – серед найчастіших видів проведення вільного часу у 2010 році його назвали уже 59 відсотків молоді.

Дозвіллеві захоплення української молоді, як показують дослідження Фонду “Демократичні ініціативи” за 2003 і 2009 роки, мало чим відрізняються від захоплень їх німецьких ровесників. Так, великою популярністю в молодіжному середовищі користується перегляд телепрограм (76,2%), зустрічі з друзями (51,4%), і так само характерною для українських реалій є тенденція до активного перенесення дозвіллевих практик молоді в Інтернет-мережу, що притаманно молодим людям в Німеччині, які отримали вільний доступ до Інтернету дещо раніше.

Спостерігається в середовищі молодих людей у Німеччині незначне зростання зацікавленості участю у політичному житті (37 відсотків з них), порівняно з рівнем виявленим дослідженнями 2002 (30 відсотків) і 2006 (35 відсотків) років. Проте таке зростання стосується, головним чином, молодих людей у віці від 12 до 18 років, в той час як зацікавленість політикою молоді у віці від 18 до 25 років залишається незмінною [1].

Політична самооцінка молодих людей залишається стабільною: більшість з них визначає свої погляди як лівоцентристські. Відносно незмінною залишається і довіра до різних соціальних інституцій. Так, високою є довіра до поліції, судочинства, збройних сил, правозахисних та природоохоронних організацій, водночас нижчою до федеральної влади, церкви, великих корпорацій і партій. Цілком логічним, на тлі економічної кризи, видається зменшення довіри молоді до банківської системи. Власне, спостерігається розчарованість не тільки політикою, а й економікою і фінансами. Проте, не зважаючи на певну розчарованість

політикою, політичними партіями, молодь готова брати участь в політичній діяльності, особливо коли це набуває для неї особистісної важливості [1]. Науковцями Німецького молодіжного інституту було виділено такі форми участі німецької молоді у політичному і суспільному житті: членство та діяльність в традиційних клубах, спілках та організаціях; участь у неформальних об'єднаннях; готовність до участі та власне сама участь у вибіркових акціях, які мають на меті політичну артикуляцію [2].

За даними моніторингу громадської думки, який здійснюють Український інститут соціальних досліджень ім. О. Яременка та Центр “Соціальний моніторинг”, останніми роками постійно 15–20% 18–34-річних респондентів в нашій державі заявляють, що вони взагалі не цікавляться політикою. Водночас молоді люди все ж залишаються досить політизованими: за даними дослідження, проведеного у жовтні 2009 року, кожний десятий з них постійно стежив за політичним життям в Україні (у серпні 2009 року про це заявило 11% опитаних), а більш ніж третина (у серпні 2009 р. – 33%, а в жовтні цього ж року – 36%) стежили за головними подіями в політичному житті.

Моніторинг УІСД/ЦСМ підтверджує наявність кризи довіри як населення в цілому, так і молоді зокрема до основних соціальних інститутів, особливо до органів влади різних рівнів. При цьому молоді люди, порівняно з іншими віковими групами населення, упродовж усього періоду спостережень виявляють менший рівень довіри майже до всіх соціальних інститутів. Ця тенденція збереглася і в грудні 2009 року. Так, у грудні 2009 року рівень довіри до політичних партій серед усіх опитаних становив 18%, а серед молоді віком 18–35 років – 17%, до Верховної Ради України – відповідно 12% і 11%, до Президента України – 11% і 10%, до обласних рад – 29% і 23%, до міліції – 26% і 24%, до судових органів – 24% і 22%, до прокуратури – 27% і 25% тощо.

Молодь усіх вікових категорій переважно негативно оцінює діяльність органів влади щодо вирішення проблем у всіх важливих для неї сферах. При цьому турбує те, що такі настрої майже не змінюються з часом. За даними моніторингу УІСД/ЦСМ, найбільш критично оцінюється діяльність органів влади у сфері забезпечення житлом та у царині праці: серед 15–28-річних респондентів у травні 2002 р. негативно її оцінили відповідно 80% і 77%, а у квітні 2010 р. – відповідно 74% і 71% [5, с. 173-174].

Як бачимо, порівняно з їхніми німецькими однолітками, українська молодь має значно вищий рівень недовіри до усіх без винятків соціальних інституцій. Такий стан речей може бути обумовленим у першу чергу їх значною дискредитованістю в очах усього населення в трансформаційний період, яка особливо посилилася під впливом світової економічної кризи, крім того, свій вплив справляє і недостатня ефективність державної молодіжної політики, низька соціальна захищеність молодих людей в нашій державі. Ця думка підтверджується закликами до здійснення реформ у найрізноманітніших сферах, які неодноразово лунають у нашій державі.

Українська молодь має багато спільного з своїми німецькими однолітками. Це і спосіб її життя, і орієнтація на здобуття хорошої освіти для подальшого успішного працевлаштування, і її ціннісні орієнтації, відведення вагомої ролі у своєму житті сімейним відносинам. Більше того, й проблеми, які постають перед молоддю людиною, в обох державах часто є подібними. Все це дає підстави стверджувати, що українська молодь вже сьогодні є органічною частиною загальноєвропейського культурного простору. Не зважаючи на це, між молодіжним контингентом України та Німеччини зберігається і багато відмінних рис. Частина з них можна пояснити національними особливостями, як то диференціація сільської та міської молоді у нашій державі. Деякі ж пов'язані з складними соціально-економічними умовами, в яких перебуває Україна вже досить тривалий час: це, наприклад, песимістична налаштованість молоді на життя, високий рівень недовіри до соціальних інститутів. Зауважимо, що німецьке суспільство вже має багатий досвід вирішення схожих молодіжних проблем та подолання негативних явищ у середовищі молоді, адже з багатьма із них воно зіткнулося в 90-их роках, після об'єднання країни. Це обумовлює необхідність подальшого дослідження німецького досвіду соціальної роботи з молоддю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Jugend 2010. Eine pragmatische Generation behauptet sich [Електронний ресурс]. – Назва з титул. екрану. – Режим доступу: http://www.shell.de/home/content/deu/aboutshell/our_commitment/shell_youth_study/2010/.
2. Jugendliche und junge Erwachsene in Deutschland: Lebensverhältnisse, Werte und gesellschaftliche Beteiligung 12- bis 29-Jähriger / Martina Gille, Sabine Sardei-Biermann, Wolfgang Gaiser, Johann Rijke. – VS Verlag, 2006. – 318 с.
3. Statistisches Bundesamt Deutschland // <http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/Internet/EN/Navigation/Statistics/Bevoelkerung/Bevoelkerung.psm1>
4. Statistisches Bundesamt Deutschland[Електронний ресурс]. – Назва з титул. екрану. – Режим доступу: <http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/Internet/EN/Navigation/Statistics/Bevoelkerung/Bevoelkerung.psm1>
5. Молодь та молодіжна політика в Україні: соціально-демографічні аспекти / [наук. ред. Е.М.Лібанова]. – К., 2010. – 248 с.
6. Україна у цифрах 2010: [статистичний збірник / ред. Осауленко О.Г.]. – К., 2011. – 252 с.

Попов А.А.

СРАВНИТЕЛЬНАЯ СОЦИАЛЬНО-ДЕМОГРАФИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА СОВРЕМЕННОЙ НЕМЕЦКОЙ И УКРАИНСКОЙ МОЛОДЁЖИ

В статье совершено социльно-демографический сравнительный анализ украинской и немецкой молодежи, определены особенности получения молодыми людьми образования, их трудоустройства. Кроме этого, проанализировано заинтересованность молодёжи обеих стран политикой и отношения к основным социальным институтам.

Ключевые слова: молодёжь, Германия, социально-демографическая характеристика, социально-педагогическая работа с молодёжью.

Popov O.A.

COMPARATIVE SOCIAL-DEMOGRAPHICAL CHARACTERISTIC OF PRESENT-DAY UKRAINIAN AND GERMAN YOUTH

Social-demographical comparative analysis of ukrainian and german youth is carried out in the article. Besides of that the peculiarities of their education and employment, their political interests and attitudes towards main social institutes are defined.

Key words: youth, Germany, social-demographical characteristic, social-pedagogical work with youth.

УДК 378

Султанова Н.В.

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ ПЕДАГОГА

У статті проаналізовано погляди зарубіжних мислителів, освітніх діячів та педагогів щодо професійної етики педагога. Розкрито ідеологічні особливості педагогічної етики, форми її прояву та методологію етико-педагогічної взаємодії.

Ключові слова: професійна етика педагога, формування етичного світогляду, норми педагогічної етики, моральність.

Реаліями сьогодення в Україні виступають процеси глобалізації, демократизації, урізноманітнення видів діяльності людей, швидке впровадження наукових відкриттів у вигляді сучасних, в тому числі й педагогічних, технологій. Визначені умови актуалізують роль професійної етики у виборі педагогічної поведінки, спрямованості професійної діяльності педагога. Під час вирішення педагогічних ситуацій, розв'язання конфліктів для педагогів стає недостатнім пояснювати власні дії та вчинки лише загальноприйнятими